1961-1971 Dönemi Türkiye İşçi Hakları Mücadelesinde İdealist Bir Hukukçu: Genç Avukat Şinasi Yeldan (1930-2017)[1]

Berrak BURÇAK*

Öz: Bu yazı 10 Kasım 2017'de aramızdan ayrılan 1961-1971 dönemi Türkiye İşçi Partisi Kocaeli İl Başkanı, 1978-1980 dönemi Kocaeli Baro Başkanı, Selüloz-İş, Türk Harb-İş, Keramik-İş, Hürcam-İş ve Maden-İş Kocaeli Bölge sendikalarının hukuk müşaviri, avukat Şinasi Yeldan'ın 1961-1971 yılları arasında işçi haklarını iyileştirmek adına verdiği mücadeleyi avukatlık mesleği açısından incelemektedir. Bütün hayatı boyunca sınıfsal bakış açısını savunan avukat Şinasi Yeldan'ın emek mücadelesinde sosyalizm mücadelenin itici gücü, Kocaeli mücadelenin dinamik etki alanı, hukuk ise mücadelenin en etkili silahı olmuştur. Şinasi Yeldan'ın işçi hakları mücadelesinde, devlet ile toplum arasında hukuk bir köprü, avukatlık ise bir arabuluculuk vazifesi görmüştür.

Anahtar kelimeler: Şinasi Yeldan, Türkiye İşçi Partisi, *İşçiye Çağrı*, işçi, avukatlık, Kocaeli

An Idealist Legal Practitioner in the Turkish Labor Movement (1961-1971): Young Lawyer Şinasi Yeldan (1930-2017)

Abstract: This article examines the contribution of laborist Şinasi Yeldan between 1961-1971 to the Turkish labor movement in his capacity as a legal expert. Şinasi Yeldan was the provincial chairman of Turkish Labor Party in Kocaeli, the president of the Kocaeli bar between 1978-1980, legal adviser for Selüloz-İş, Türk Harb-İş, Keramik-İş, Hürcam-İş ve Maden-İş Kocaeli regional labor unions. The article argues that there were three components to laborist Şinasi Yeldan's struggle: socialism constituted its driving force, Kocaeli a dynamic battefield and law became an efficient weapon. It can be said that in Şinasi Yeldan's labor struggle the law constituted a bridge whereas legal expertise became an intermediator between state and society.

Keywords: Şinasi Yeldan, Turkish Labor Party, *İşçiye Çağrı*, labor, legal expertise, Kocaeli

[1] Yardımlarından dolayı Bilkent Üniversitesi İİSBF Dekanı Prof. Dr. Erinç Yeldan ve Selüloz-İş hukuk müşaviri Av. Dr. Murat Özveri'ye teşekkür ederim. Metnin son okumasını gerçekleştiren Abdürrahim Özer'e de teşekkürü borç bilirim.

* Dr. Öğretim Üyesi, Bilkent Üniversitesi, İİSBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Giriş

Bu yazıda bundan tam bir sene önce Kasım 2017'de aramızdan ayrılan 1961-1971 dönemi Türkiye İşçi Partisi Kocaeli İl Başkanı, 1978-1980 dönemi Kocaeli Baro başkanı, Selüloz-İş, Türk Harb-İş, Keramik-İş ve Maden-İş Kocaeli Bölge sendikalarının hukuk müşaviri olan avukat Şinasi Yeldan'ın 1961-1971 dönemi işçi hakları mücadelesi avukatlık mesleği açısından incelenecektir. Şinasi Yeldan açısından emek mücadelesi hem şahsi hem de milli bir davaydı. Şinasi Yeldan emek mücadelesini Türkiye'nin çağdaşlaşması meselesi esasında ele aldı. 1963 tarihli Türkiye İşçi Partisi Ankara Araştırma ve Yayın Bürosu'nun yayınladığı *Amacımız, Yolumuz, Yöntemimiz* başlıklı kitapçık bu meseleyi şu şekilde özetlemektedir: "*Türkiye'nin en başta gelen sorunu yurdun her bakımdan kalkınması ve çağdaş uygarlıkla aramızdaki büyük mesafenin kapanmasıdır*." (1963:7) Şinasi Yeldan'a göre "*geri kalmış*" bir ülke olan Türkiye'nin "*uygar ülkeler*" seviyesine erişememesinin ardındaki başlıca sebep Türkiye'deki devlet-toplum ilişkisinin şekillendirdiği "*kurulu bozuk düzen*"dir (*Sorunlarımız Görevlerimiz*, 1978: 5). Bu "*bozuk düzen*"in başlıca sebebi ise devletin muzdarip olduğu "*sınıf körlüğüdür*" (Çelik, 2010:33). Tek parti döneminde devlet ve parti kaynaşmıştı: "*1925-45 arası dönemde bir tek-parti yönetiminin ötesinde bir parti-devlet özdeşliği söz konusuydu ve gerçekte parti hükumetti. CHP'nin ilkeleri devletin ilkeleriydi*" (Çelik, 2010:119). CHP halkçılık ilkesi etrafında toplumu "*imtiyazsız, sınıfsız, kaynamış bir kitle*" olarak tanımlamaktaydı. (Güzel, 1983:1854). Bu bakış açısı neticesinde emekçiler siyaset dışına itilmişlerdi: "*Devlet politikalarının, idarî biçimlerin ve siyasî rejimin parametrelerini aralarındaki çatışmalar yoluyla tanımlayanlar, ya bürokrasi ya da burjuva içindeki gruplardı. Yönetilen sınıfların önündeki seçenekleri, kendi politik faaliyetlerinden çok hakimiyet mücadelesinin sonucu belirledi*." (Keyder, 2003:13). Bütün hayatı boyunca "*Sınıfsal bakış açısını yitirmemek gerekir, sınıfsal bakış açısını yitiren pusulasını yitirmiş demektir*" (Özveri, 2016) düsturunu şiar edinen avukat Şinasi Yeldan açısından sınıfsal bakış analizi gerekli toplumsal dönüşümün anahtarı ve ülke için bir kurtuluş reçetesidir. Şinasi Yeldan'a göre Türkiye ancak işçi sınıfının oluşması, işçilerin sınıf bilincine kavuşması, işçilerin örgütlü bir şekilde siyasallaşması ve/veya temsil hakkı kazanması ile kalkınabilirdi. Osmanlı-Türkiye siyasi tarihine bakıldığında gerek sosyalizmin gerekse işçi hareketinin bir taraftan II. Meşrutiyet dönemi (1908-1918) diğer taraftan 27 Mayıs sonrası 1961 Anayasasını takip eden süreçte, yani 1960lı yıllarda ortaya çıktığı görülmektedir. Tek parti dönemi bu iki dönem arasında bir fasıla oluşturmaktadır. Aziz Çelik'in ifadesiyle:

> "1960'lar, 1950'lerin birikiminin de etkisiyle Türkiye işçi sınıfının oluşumunda kritik bir dönem; kesif bir sınıf mücadelesi dönemidir. [...] 1960'lar emek hareketinde iki ayrı yolun kalın çizgilerle belirginleştiği yıllar oldu. Bir yanda Saraçhane'den 15-16 Haziran'a ve memur sendikalarının eylemlerine kadar geniş bir yelpazeye yayılan fiili-meşru mücadeleye dayalı sınıf eksenli hat, diğer tarafta hükümetlerle uyumlu davranarak partiler üstü politika hattını tercih eden, sınıf mücadelesini reddeden partikülarist ve mutedil hat."(2017: 633; 666)

Bu yazı Şinasi Yeldan'ın 1961-1971 dönemi yürüttüğü "*sınıf eksenli*" mücadelesinde sosyalizmin mücadelesinin itici gücü, Kocaeli'nin mücadelesini yürüttüğü dinamik etki alanı, hukukun ise bu mücadelenin en etkili silahı olduğunu tartışacaktır. Şinasi Yeldan'ın emek mücadelesinde devlet ve toplum arasında hukuka bir köprü, avukatlık mesleğine ise bir arabuluculuk vazifesi addettiği söylenebilir.

II. Dünya Savaşı'nda Geçen Çocukluk Yılları

1930 tarihinde Pamukova'da doğan Sait oğlu Şinasi Yeldan genç yaştan itibaren toplumsal ve sınıfsal meselelere duyarlıydı. Bu duyarlılığın temellerinin Şinasi Yeldan'ın II. Dünya Savaşı yıllarında geçirdiği zorlu çocukluk döneminde atıldığını söyleyebiliriz. Bilindiği üzere Türkiye her ne kadar II. Dünya Savaşı'na girmediyse de hükümetin uygulamaları toplum genelinde ve emekçiler özelinde zorlu şartlar yaratmıştı: "*Devletle özdeşleşen ve halkçılık ideolojisi çerçevesinde 'sınıfsız' bir ulus anlayışını benimseyen CHP'nin sendikalarla ilişkisi bir yana sendikaların varlığına olanak tanıması söz konusu değildi.* [...] *1938 yılında Celal Bayar'ın başvekilliği döneminde çıkarılan 3512 Sayılı Cemiyetler Kanunu ile cemiyet kurma hakkına ağır sınırlamalar getirildi. Böylece İş Kanunu'nun toplu iş ilişkileri alanında getirdiği otoriter düzenlemeler, 1938 Cemiyetler Kanunu'nun getirdiği 'sınıf esasına ve adına dayanan' cemiyetlerin (sendikalar ve siyasi partiler dahil) kurulmasını yasaklayan değişiklik ile Anayasaya aykırı bir biçimde pekiştirildi.*" (Çelik, 2010: 119-120; 84-85). Ayrıca "*22 Mayıs 1940'ta Olağanüstü Durum ilanı ve 19 Aralık 1941'de Milli Korunma Kanunu hükümlerinin daha da ağırlaştırılmasıyla, işçilerin çalışma ve yaşama koşulları iyice güçleşti.*" (Güzel, 1983: 1854). Böylesi zorlu bir dönemde Yeldan ailesinin yaşadığı bir hadise çocuk Şinasi üzerinde derin ve unutulmaz bir tesir bıraktı. II. Dünya Savaşı'nda Kocaeli SEKA kağıt fabrikasında işçi olarak çalışan Şinasi Yeldan'ın babası Sait Bey işten çıkarıldı. Ancak ısrarla başvurulardan sonra yine fabrikada çalışan Alman mühendis tarafından geri işe alındı. (Yeldan, 14 Kasım 2018). Kuşkusuz bütün aile fertleri açısından son derece kaygı verici bu hadise çocuk Yeldan özelinde dönemin işçilerinin güvencesiz çalışma koşullarını, işçi ailelerinin yoksul ve yoksun hallerini bizzat tecrübe etmesi demekti. Ancak yaşanılan tecrübe her ne kadar acı, şartlar her ne kadar zorlayıcı olsa da Şinasi değişim yaratmak için mücadele etmek gerektiğine de bir şekilde tanık olmuştu. Kim bilir, belki de o gün babasını koruyamadığı için yaşadığı çaresizliği daha sonra meslek olarak seçtiği avukatlık sayesinde hakkını savunduğu nice emekçi ile yenmeye çalıştığı düşünülebilir. Her halükarda, avukat Şinasi Yeldan'ın ilk çocukluğunda tanıştığı hak, eşitlik ve adalet gibi kavramlar kendisinin daha sonraki yetişkin hayatının izleğini oluşturacak olan emek mücadelesi/avukatlık mesleğinin yapıtaşlarına dönüşecektir.

"Aydın İnsan, Avukatın Görevi"

Şinasi Yeldan kendisinin yurt kalkınması içindeki yerini avukatlık üzerinden

tanımlamaktadır. Ancak kendisi açısından avukatlık mesleği bireysel çıkarlar için değil, toplumsal ve sınıfsal yarar amaçlı yapılmalıydı. Murat Özveri, Şinasi Yeldan'ı bir "*sınıf avukatı*" olarak tanımlamaktadır. Kuşkusuz Şinasi Yeldan'ın ezenin değil, ezilenin yanında olma tercihinde kendisinin de babası gibi SEKA'da işçilik yaptığı erken gençlik yıllarının da büyük etkisi olmuştur. (Murat Özveri ile telefon görüşmesi, 8 Aralık 2018).

Şinasi Yeldan'ın hukuk okuma kararını oğlu Prof. Dr. Erinç Yeldan bir çizgi metaforu üzerinden açıklamaktadır: "*Lise yıllarında iyi bir öğrenci olan babam İzmit lisesinde okurken öğretmeninin kendisinin mühendis olması telkini üzerine İstanbul Teknik Üniversite'sini ziyarete gider. Babam mezkur üniversitede yapılmış bir öğrenci ödevini incelerken mühendislerin çizgilerden oluşan çizimlerinin fazlaca soyut kaldığını, dolayısıyla herhangi bir toplumsal etki yaratamayacağını düşünür. Sonuç olarak mühendislik okumaktan vaz geçer ve hukuk okumaya karar verir.*" (Erinç Yeldan ile görüşme, Ankara, 14 Kasım 2018). Şinasi Yeldan 1950 yılında girdiği İstanbul Hukuk Fakültesi'nden 15 Kasım 1954 tarihinde mezun oldu. Genç avukat Şinasi Yeldan mezuniyet sonrası İzmit'e dönerek avukatlık stajına başladı ve yaklaşık 40 yıl boyunca Kocaeli'nde işçilerin haklarını savunmak için yürüteceği avukatlık mesleğinin ilk adımlarını da böylece atmış oldu. Kocaeli avukat Şinasi Yeldan'ın işçi hakları mücadelesinde aidiyet kurduğu, merkezi önemi haiz bir mekandı. Şöyle ki, SEKA kağıt fabrikasının bulunduğu Kocaeli yıllar içinde Selüloz-İş sendikasının da kurulmasıyla beraber Şinasi Yeldan'ın çocukluğunun ve gençliğinin Kocaeli'nden işçi hakları mücadelesini en iyi ifade ettiği dinamik bir üsse dönüştü.

Yukarıda Erinç Yeldan'ın öne çıkardığı çizgi metaforu önemlidir. Zira bu mecazi anlatım Şinasi Yeldan için bilginin ne anlama geldiğini açıkça ifade eder. Yeldan'ın dünyasında bilgi her zaman toplumsal fayda amaçlı kullanılmalıdır. Bu kuşkusuz faydacı bir yaklaşımdır. Ancak Şinasi Yeldan açısından baktığımızda bu yaklaşım "*yukarıdan aşağıya*" değil "*aşağıdan yukarıya*" doğru ilerleyen bir hat üzerinde demokratik bir toplum inşa etme süreci demekti. Hukuk ve avukatlık mesleği bu sürecin rabıta noktalarıdır. Şinasi Yeldan 1978 tarihinde Kocaeli Baro Başkanı iken baro adına *Sorunlarımız Görevlerimiz* başlıklı bir risale kaleme almıştır.[2] Her ne kadar bu risale temel olarak 12 Mart 1971 muhtırası sonrası yazılmış ve 1970'li yıllara ait bir Türkiye analizi içeriyorsa da bu risale üzerinden Şinasi Yeldan'ın genel dünya görüşü hakkında bir okuma yapmak da mümkün görünmektedir. Şinasi Yeldan mezkur risalenin "Hukukun Toplumsal İşlevi" başlığının "Hukuk, Devletle İlişkisi, Toplumdaki Yeri" bölümünde hukuku şu şekilde tarif etmektedir:

> "Hukuk 'insan davranışları ile ilgili olarak devlet tarafından saptanmış normlar sistemi'dir. Ahlak, din vb. sosyal nitelikte diğer kurumlardan ayrıcalığı, hukukun uygulanması için devletin zorlayıcı araçlara

[2] Risalede ismi bulunan diğer avukatların isimleri şöyledir: Ümit Akdoğan, Yusuf Altıntaş, Cezmi Dölen, Mefharet Güven, Sadık Güven, Gönül Metin, Metin Kandemir, Akat Özbek, Feridun Nalçacı, Semra Şıvgın, Atakan Sonugelen, Veysi Yavuz, Özcan Uyuşan ve Necla Yeldan.

başvurabilmesidir. Hukuk bu zorlayıcı araçlar nedeni ile devlete bağlı, onunla sıkı bir ilişki içindedir. Bu bağımlılık, hukukun toplumun alt yapısı ile olan ilişkisini de belirler. Gerçekten insanlar yaşamak için sürdürdükleri sosyal üretim süreci içinde kendi iradeleri dışında, zorunlu ve belirli ilişkiler kurarlar. Bu üretim ilişkileri maddi üretim güçlerinin belirli bir gelişme aşamasını belirler. Üretim ilişkilerinin bütünü toplumun ekonomik yapısını, gerçek temel yapısını oluşturur. Hukuk ise bir üst yapı kurumudur. Bir üst yapı olarak, toplumun ekonomik yapısına, temel yapısına bağlı ve onun bir yansımasıdır. Ancak, ekonomik yapıya bağlı olsa da ondan belirli bir oranda, bağımsız bir varlığa, etkilendiği alt yapıyı etkileyici karşı bir güce sahiptir. Bu nedenle hukuk toplumda çok genel etkinliği olan, uygulama alanı bulan bir kurumdur. (*Sorunlarımız Görevlerimiz*,1978: 5-6.)

Gerçekten hukuk bir üst yapı kurumu olarak ekonomik yapıya bağlı ve onun bir yansımasıdır. Bu nedenle ekonomik yapıdaki değişim, belli bir dönemde üretim ilişkilerindeki değişim, hukuk biçimlerini sosyal amaçlara uygun değişikliklere zorlar. Bu dönemde hukukun yeni gereksinimlere, değişen üretim ilişkilerine uygun hale getirilmesi gerekir. Bu değişim gerçekleştirilmedikçe hukuk kuralları, toplumun gelişmesine karşı ciddi bir engel durumuna gelir. Bu aşamada hukuk tutucu bir nitelik kazanır. Hukukçu bu değişikliğe direndiği ölçüde tutucu olmağa koşullanır. Yine bu dönemde ortaya çıkan çelişkiyi çözümlemede sınıflar arası politik mücadele zorunluluk kazanır." (*Sorunlarımız Görevlerimiz*, 1978: 7-8).

Görülebildiği üzere, Şinasi Yeldan hukuku bir taraftan "*devlet tarafından saptanmış normlar sistemi*" diğer taraftan ise "*toplumda çok genel etkinliği olan, uygulama alanı bulan bir kurum*" olarak tarif etmektedir. Hukukun devlet ile toplum esasına dayanan bir ikili yapısı mevcuttur ve bu ikili yapı sayesinde hukuk devlet ile toplum arasında karşılıklı bir etkileşim sağlar. Bu ilişkide hem devletin saptadığı normlara vakıf hem de toplumsal etki yaratabilecek olması açısından avukat merkezi bir konumdadır. Şinasi Yeldan mezkur risalenin "Aydın İnsan, Avukatın Görevi" kısmında avukatı şu şekilde tarif etmektedir:

"Avukat, aydın bir insan olarak, çağının ve ülkesinin sorunları üzerinde durmak, bunlara çözüm aramak zorundadır. Avukat, ülkesini[n] geri kalmışlıktan kurtarılması, hızla gelişen bilim ve tekniğin sağladığı olanakları kullanarak uygar ülkeler düzeyine ulaşması, halkın mutluluğa kavuşması sorunlarına sırt çeviremez. Devletin, 'sosyal hukuk devleti' niteliğini kazanması, 'hukukun üstünlüğü' ilkesinin soyut bir kavram olmaktan kurtarılması için gerekeni yapmakla görevlidir. İnsan hakları bildirisinde, Anayasada yer alan temel hak ve özgürlükleri hayata geçirmek, ekonomik olanaklarla perçinleyip öz olarak gerçekleştirmekle yükümlüdür. [...] Avukat, kuşkusuz öncelikle hukuk alanında beliren sorunlara çözüm aramakla görevlidir. Ne varki [sic.] hukuk sorunları yurt sorunlarından, giderek [artan]

> dünya sorunlarından soyutlanarak çözümlenemez. Bu açıdan baktığımızda, çağımızın avukatı 'mesleğimiz avukatlıktır, üstlendiğimiz davaları izleriz, görevimiz burada biter' diyemez dememelidir. Özellikle geri kalmış ülkelerin avukatları, yukarıda belirtilen sorunlara çözüm getirmek, yurt kalkınmasına katkıda bulunmakla sorumludur." (*Sorunlarımız Görevlerimiz*, 1978: 3-4).

Yukarıdaki alıntıdan görülebildiği üzere Yeldan avukatlık mesleğini Türkiye'nin kalkınma esasında ele alarak avukata ulusal bir görev yüklemektedir. Avukat "*yurt kalkınması*" ile mükelleftir. Şinasi Yeldan gelecek odaklı, ilerlemeci bir dünya görüşüne sahiptir. Dünyayı ikiye ayırmaktadır; bir tarafta Türkiye gibi "*geri kalmış*" ülkeler diğer tarafta ise "*uygar ülkeler*" bulunmaktadır. Türkiye bir çağdaşlaşma problemi ile karşı karşıyadır. Şinasi Yeldan'ın aydın ve ilerici bir dava adamı olarak tanımladığı avukat gerek çağının gerekse ülkesinin sorunlarını görmezden gelemez. Kerem Ünüvar'ın ifadesiyle: "*Geç modernleşen toplumların, toplum olarak geleceklerini daha iyiye dönük kurmak için misyon yükledikleri çeşitli toplumsal kesimler vardır.* (2007: 811). Avukat bir taraftan "*halkın mutluluğa kavuşması*" diğer taraftan ise devletin "sosyal hukuk devleti" niteliği kazanması için uğraşmalıdır:

> "Avukat sosyal hukuk Devletini, Hukukun Üstünlük İlkesini, hak ve adaleti savunurken bu kavramların somut içeriğini gözönünde tutacaktır. Yurdu geri kalmışlıktan kurtulmadıkça, bağımsızlığını, özgürlüğünü kazanarak onu titizlikle korumadıkça, gerçek bir toprak reformu yapılmadıkça, ağır sanayi kurulmadıkça, eğitimsizlik, eğitimde fırsat eşitliği giderilmedikçe, halk mutluluğa kavuşmadıkça anılan ilkelerin kağıt üzerinde kalmış birer boş kurallar dizininden ibaret olduğunu unutmayacaktır." (*Sorunlarımız Görevlerimiz*, 1978:4-5).

Ancak avukatın birey olarak yapabilecekleri sınırlıdır. Bu bakımdan mesleki örgütler olarak barolara önemli vazifeler düşmektedir. Şinasi Yeldan *Sorunlarımız Görevlerimiz*'in "Barolar ve Barolar Birliklerinin Görevleri" başlıklı kısmında şöyle yazmaktadır:

> "Bütün bu görevlerin tek tek hukukçuların gücünü aştığı, asıl görevin onların mesleksel örgütleri olan Baro ve Barolar Birliğine düştüğü açıktır. Bu nedenle barolar şu, ya da bu haklı kişiyi savunan avukatların mesleki kuruluşları değil, toplumun bir bütün olarak haklarının aranmasında, savunulmasında, haksızlıkların giderilmesine uğraş veren, kamunun savunucusu olan örgütlerdir." (*Sorunlarımız Görevlerimiz*, 1978:5)

Nihai analizde bütün bu bireysel ve mesleki çabalar emek mücadelesinde yeterli olamamaktadır. Şöyle ki, "*... sahip olunan, edinilen bilginin toplumun adına ve onun iyiliği için kullanılması dolayısıyla egemenlerin bildiği ama kendi çıkarları adına kullanmakta ısrar ettikleri imkanların topluma dönmesi ancak toplumsal iyiliği sağlayıp, kontrol edebilecek ve bunu geleceğe dönük de planlayabilecek bir siyasal güç sayesinde olabilirdi.*" (Ünüvar, 2007: 818). Bu kurtarıcı siyasal güç sosyalist aydınlar genelinde Şinasi Yeldan nezdinde 13

Şubat 1961 tarihinde 12 işçi sendikacısı tarafından İstanbul'da kurulan Türkiye İşçi Partisi olacaktır.

"Kaderini Elinde Tutuyorsun"

Bilindiği üzere II. Dünya Savaşı sonrası Soğuk Savaş ile birlikte Türkiye siyasal hayatında bir takım önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bunlar kısaca tek parti rejiminin sonra ermesi, Ocak 1946'da kurulan Demokrat Parti'nin 1950-1960 döneminde iktidarda olması, 27 Mayıs 1960 ihtilali ve 1961 Anayasası olarak sayılabilir. Tek parti rejiminin sona ermesi devlet-toplum ilişkisi açısından bir takım değişiklikleri de beraberinde getirdi: "*Tek-parti yönetiminden vazgeçmek aynı zamanda sınıf gerçeğinin ve sınıf esasına göre örgütlenmenin de gönülsüz bir kabulü anlamına geliyordu*." (Çelik, 2010:120.) Demokrat Parti'nin muhalefet yıllarına tekabül eden ve sınıfsal bakış açısının kapısının aralandığı bu dönemde Şinasi Yeldan işçi haklarını savunduğu için ilk başta Demokrat Parti'yi tutsa da, Demokrat Parti iktidarında verdiği sözleri yerine getirmediği için partiden soğudu: "*Demokrat parti 'söz milletindir derken, söz benimdir' diyordu*" (Aziz Çelik, Şinasi Yeldan ile görüşme kaydı, Ayvalık: 21 Temmuz 2007). 1950'li yılların sonuna gelindiğinde emekçi çevreler açısından iktidar hakkında Kemal Sülker'in şu sözlerle tarif ettiği olumsuz bir düşünce iklimi hakimdi: "*Burjuva partileri, işçi haklarını vermez, işçilerin sömürüsünü önlemez, işçileri böler, parçalar, kendi etkisine almak için işçi örgütlerinin yöneticilerinden ele geçirebildiklerini kendi emellerine göre çalıştırır ve göstermelik işlerle işçileri oyalar, işçi sınıfının bilinçlenmesini mümkün olabildiği kadar geciktirmeye çalışır*" (1976: 158). Demokrat Parti iktidarına son veren 27 Mayıs 1960 ihtilali ve 1961 Anayasası siyaset-emek arasında hasıl olan bu karamsar havayı dağıtmakta ve emek mücadelesi açısından umut vaat etmekteydi: "*27 Mayıs'tan kısa bir süre sonra işçi eylemlerinde ciddi bir sıçrama yaşandı. Kelimenin tam anlamıyla Türkiye işçi sınıfı tarih sahnesine çıkıyordu. Bu eylemler düşük ücretlerden, kötü çalışma koşullarına, grev yasasının çıkarılmasına, kamu işletmelerinin yöneticilerinin despot tavırlarına gösterilen tepkiye kadar geniş bir yelpazeyi kapsıyordu.*" (Çelik, 2010: 363). 1961 senesi Türkiye genelinde olduğu kadar Şinasi Yeldan'ın hayatında da bir dönüm noktası oldu. Yeldan, tabandan kurulan bir parti olduğuna inandığı Türkiye İşçi Partisi'ne kurulduğu ilk sene üye oldu. Dolayısıyla partinin kurulan ilk il teşkilatlarından birisi Kocaeli teşkilatıdır. Nihat Sargın bu dönemi şu şekilde anlatmaktadır: "*Ayrıca İzmit'te o sıralarda genç bir avukat İşçi Haklarını Koruma Derneği kurmuş ve daha ilk yılında Parti'ye girmiş bulunuyordu. Avukat Şinasi Yeldan o günlerden başlayarak Partinin kapatılışına kadar geçen on yıl boyunca Kocaeli İl yönetiminde olduğu gibi Merkez yönetiminde de önemli görevlerde bulunan bir arkadaşımız olmuştur.*" (2001:72.) Gerçekten de Kocaeli Şinasi Yeldan'ın aracılığı sayesinde işçi hareketinde önemli bir mekan haline gelmiştir. Örneğin, Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Avni Erakalın ile Parti Genel Sekreteri Şaban Yıldız'ın İstanbul'dan "*Av. Sayın Erinç Yeldan*"a hitaben 20 Mart 1961 tarihinde bir telgraf göndermişlerdir. Telgrafta şöyle yazmaktadır: "*Türkiye İşçi Partisi Kocaeli müteşebbis İl İdare Heyetinin teşkili hususunda*

şehrinizde kurulu İşçi Sendikaları idarecileriyle istişarelerde bulunarak muayyen bir günde ve saatte bir araya getirilmelerinin temini hususunda bizlere yardımcı olmanızı rica ederiz" (20 Mart 1961). Bu telgraf bizlere Şinasi Yeldan'ın İstanbul ile Kocaeli arasında önemli bir aracı olduğunu açıkça göstermektedir. Dahası, 1963-1968 arası Türkiye İşçi Partisi gençlik kolu başkanı olan Remzi Aksungur Yeldan'ın faaliyetleri hakkında şöyle demektedir: "*Merhum Şinasi Yeldan, partili profesyonel sendikacılar hariç, işçi sorunlarının çözümüne en büyük katkıyı veren partili idi.*"

Şinasi Yeldan'ın Kocaeli İl Başkanı olarak ilk yaptığı işlerden birisi *İşçiye Çağrı* başlıklı bir yayın çıkarmaktır: "*Partinin örgütlendiği bir kaç İlden [sic.] biri olan Kocaeli'nde İl örgütü 1962 yılı Ekiminde "İşçiye Çağrı" isimli dört sayfalık "Aylık Gazete" çıkarmaya başlamıştır. Gazete 1 ve 2. sayılarında Tüzüğün karakter ve amaç maddelerinden alınan bölümleri, Genel Merkez bildirilerini ve Tüzüğün başındaki Atatürk'ün sözlerini yayınlamıştır.*" (Varuy, 2012: 45).

Şinasi Yeldan'ın sahibi ve mesul müdürü olduğu *İşçiye Çağrı* sınıfsal bakış açısının kelimelere dökülmüş halidir. Bu yayın ile Şinasi Yeldan işçi sınıfı oluşumuna katkıda bulunmayı, işçileri bilgilendirmeyi ve işçilerin sınıf bilincine kavuşmalarını sağlamayı amaçlıyordu. Gazete sosyalist fikirler esasında şekillenen bir mobilizasyon aracıydı. Gerek gazetenin başlığı gerekse gazetede kullanılan üslup bu amacı açıkça yansıtmaktadır. *İşçiye Çağrı* hitap ettiği işçileri o güne kadar dışında tutuldukları siyasete davet etmekteydi. Gazetede kullanılan "*işçi arkadaş*" (*İşçiye Çağrı*, Sayı 1, Ekim 1962:1.) ve "*köylü kardeş*" (*İşçiye Çağrı*, Sayı 7, Mayıs 1968:1) şeklindeki hitap biçimi dostane bir ifade tarzına ve kucaklayıcı bir üsluba işaret etmektedir. Bu anlamda *İşçiye Çağrı* o güne kadar iktidara gelmiş partilerin aksine Türkiye İşçi Partisi'nin işçilerin bir sınıf olarak varlığını tanımakta olduğunu açıkça vurgulamaktadır.

Türkiye İşçi Partisinin kimlere yönelik bir parti olduğunun ifade edildiği "İşçi Partisi Kimlerin Partisidir?" başlıklı yazıda emekçi sınıfı şöyle tarif edilmektedir: "*Partin senin, senin gibi emeği ile geçinen bütün emekçilerin (ırgat ve küçük köylülerin, aylıklı ve ücretlilerin, zanaatkarların, küçük esnaf ve dargelirli serbest meslek sahipleriyle ilerici gençliğin ve toplumcu aydınların) partisidir*" (*İşçiye Çağrı*, Sayı 1, Ekim 1962:1). Burada her ne kadar Türkiye İşçi Partisi'nin üç farklı grubun partisi olduğu -- yani emekçiler, ilerici gençlik ve toplumcu, yani sosyalist aydınlar -- ifade edilse de burada ilginç olan işçi sınıfının tarifidir: "*ırgat, küçük köylü, aylıklı ve ücretli, zanaatkar, küçük esnaf dargelirli serbest meslek sahipleri*)." Burada işçi sınıfı sadece fabrika işçisi değil daha geniş bir zümreyi işaret eder şekilde tanımlanmaktadır. Yine aynı makale kalkınmanın, demokratik bir toplum inşasının ancak emekçilerin siyasette sesini duyurması ile mümkün olabileceğinin altını kalın çizgilerle çizmektedir:

> "İşçi arkadaş!
> Bütün zenginlikleri yaratan senin emeğindir. Milli geliri senin emeğin sağlıyor. Nüfusumuzun büyük çoğunluğunu teşkil eden de sensin. Bu sebeple, senin hak ve menfaatlerin için savaşmak, aslında Türk ulusunun yüce menfaatleri için savaşmaktır. İşçi partisi bunun için kuruldu.

> Demokrasi, "halkın halk tarafından, halk için" idaresidir. Halkın çoğunluğu senden ama, Mecliste temsilcin yok. Sen devlet idaresine katılmadıkça demokrasi vardır denemez. İşçi Partisi, devlet işlerinde seni de söz sahibi yapmak, demokrasiyi gerçekleştirmek için kuruldu.
> İşçi arkadaş!
> Yıllarca hor görüldün, küçümsendin. Adın düne kadar "amele makulesi" idi. İşçi Partisi, senin itibarını iade etmek, seni bir numaralı vatandaş yapmak için kuruldu.
> Evet, işçi arkadaş! Partin seni çağırıyor. Hak ve menfaatlerini korumak için senin yardımına ihtiyacı var." (*İşçiye Çağrı*, Sayı 1, Ekim 1962:1;4)

Ancak her ne kadar 1960'lı yıllar Soğuk Savaşın nisbi bir yumuşama yaşadığı yıllar olsa da Türkiye'de sosyalizmi savunanlar komünizm propagandası yapma suçlaması ile karşı karşıya kaldılar. Bu bakımdan her ne kadar Türkiye İşçi Partisi tüzüğü için adli kovuşturma açılmasa da Şinasi Yeldan'ın çıkardığı *İşçiye Çağrı* hakkında, özellikle de "İşçi Partisi Kimlerin Partisi" başlıklı yazı üzerinden, bir kovuşturma denemesi yaşandı. Nebil Varuy'un ifadesiyle: "*Kocaeli Savcılığınca, dergideki yazı ve resimlerde TCK mad. 142 ve 38 sayılı Tedbirler Kanunu açısından suç unsurları bulunup bulunmadığını saptamak amacıyla bir bilirkişi heyeti kurulmasına karar verilmiştir*" (2012:45). *İşçiye Çağrı*'nın 1. ve 2. sayıları hakkında bilim kurulu tarafından verilen rapor aynı gazetenin 4. sayısında yayınlanmıştır. Rapor şöyle demektedir: "*Sosyalizm kanunlarımızca menedilmiş bir doktrin olmayıp bunun propagandasını yapmak suç değildir. Nihai kanaatimiz, gazetedeki yazı ve resimlerin mer'i mevzuatımıza göre bir suç teşkil etmediğidir*" (*İşçiye Çağrı*, Sayı 4, Ocak-Şubat 1963:1). Şinasi Yeldan'ın gazetenin aynı sayısında yer alan "Kaderini Avuçlarında Tutuyorsun" başlıklı yazısı bilirkişi raporunu şöyle değerlendirmektedir:

> "Bu rapor Partimiz tüzüğünün kanunlara uygunluğunu, yasaklanan komünizm ile ilgisi bulunmadığını onaylamaktadır. Bu rapor, tüzüğümüzün yurt gerçeklerini dile getirdiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu rapor yurdumuz aydınlarının bizden yana olduklarını, yalnız olmadığımızı bize duyurmaktadır. Çünkü kovuşturmaya konu olan yazılar Tüzüğümüzün amaç ve karakter maddeleri idi.
> Evet İşçi Arkadaş! Partimiz kanunlara saygılıdır. Anayasa bizden yanadır. Biz Anayasayı kesinlikle savunmaktayız. Anayasaya aykırı kanunları mutlaka yürürlükten kaldıracağız. Anayasanın tam ve eksiksiz uygulanmasını sağlayacağız.
> Ve diyoruz ki: Bu geri kalmışlığın, yoksulluğun nedenlerini açıkça ortaya koymak, bilim ışığında çözümleme yolları araştırmak, bulmak gerekir. Yoksa ağaların, emek sömürücülerin saltanatlarını sürdürmek için bu gerçekleri açıklayanları, dile getirenleri suçlamaları ile hiç bir şey halledilmez."
> Bu yoksulluğun paylaşılmasını, milli servetin yurttaşlar arasında eşit olarak bölünmesini değil, milli gelirin sosyal adalet ilkelerine uygun emeğe göre dağıtılmasını istiyoruz." (*İşçiye Çağrı*, Sayı 4, Ocak-Şubat 1963:1; 4)

Görülebildiği üzere Şinasi Yeldan sosyalizmi Türkiye demokrasi ve eşitlik mücadelesinin merkezine yerleştirmektedir. Yeldan işçileri bu mücadelenin ana failleri olarak seferber etmeye çalışmaktadır: "*İşçi Arkadaş! ... kaderini elinde tutuyorsun. Artık Meclise seni sömürenlerden yana olanları değil, kendi temsilcilerini gönder. Kurtuluş yolu budur."* (*İşçiye Çağrı*, Sayı 4, Ocak-Şubat 1963: 4)

Sonuç

Avukat Şinasi Yeldan'ın işçi hakları mücadelesini avukatlık mesleği merceğinden incelediğimiz bu yazı kendisi gibi avukat olan eşi Necla Yeldan'dan bahsetmediğimiz takdirde eksik kalacaktır. Şinasi Yeldan eşi Necla Hanım'la her ikisinin de öğrenci olduğu İstanbul Hukuk Fakültesi'nde tanışmış, kendisiyle aynı idealleri paylaşan genç Necla gerek hayat gerekse emek mücadelesinin ortağı olmuştur. Şinasi ve Necla Yeldan beraber yürüdükleri yolda her davayı birlikte almışlar, işçilerin hakları için birlikte mücadele etmişlerdi. Ayrıca Necla Hanım eşi Şinasi Bey Kocaeli'nde olmadığı zamanlar hem avukatlık bürosunun işlerine bakmış hem de evinin işlerini idare etmişti. Şinasi Yeldan açısından avukatlık daha iyi bir dünya kurmak adına yapılabilecek en uygun meslekti. Şinasi Yeldan hiçbir zaman uğruna savaştığı ideallerinden, daha eşit, daha adil bir Türkiye kurma hayalinden taviz vermedi; hayatının sonuna kadar emek mücadelesini her zaman dürüst, nazik ve etkin bir şekilde aynı çizgide korudu.

KAYNAKÇA:

Kitap ve Makaleler:

*Amacımız, Yolumuz, Yöntemimiz (*1963). (Yayın no. 1). Ankara: Türkiye İşçi Partisi Ankara Araştırma ve Yayın Bürosu.

Çağlar, Keyder (2003). *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, 8. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Çelik, Aziz (2010). *Vesayetten Siyasete Türkiye'de Sendikacılık (1946-1967).* İstanbul: İletişim Yayınları.

Çelik, Aziz (2017). "Saraçhane'den 15-16 Haziran'a İşçi Sınıfının Müstesna Yılları: Altmışlı Yıllar" Türkiye'nin 1960'lı Yılları Yayına Hazırlayan: Mete Kaan kaynar, İstanbul: İletişim Yayınları: 633-666.

Güzel, Mehmet Şeyhmus (1983). "Cumhuriyet Türkiye'sinde İşçi Hareketleri" *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 7, İstanbul: İletişim Yayınları: 1848-1876.

Özveri, Murat (29 Nisan 2016) "Sınıfsal Bakış Açısı", Evrensel Gazetesi.

Sargın, Nihat (2001). *TİP'li Yıllar (1961-1971 Anılar – Belgeler I*. Ankara: Felis Yayınevi.

Sorunlarımız Görevlerimiz, (1978) Av. Ümit Akdoğan, Av. Yusuf Altıntaş, Av. Cezmi Dölen, Av. Mefharet Güven, Av. Sadık Güven, Av. Gönül Metin, Av. Metin Kandemir, Av. Akat Özbek, Av. Feridun Nalçacı, Av. Semra Şıvgın, Av. Atakan Sonugelen, Av. Veysi Yavuz, Av. Özcan Uyuşan, Av. Şinasi Yeldan ve Av. Necla Yeldan.

Ünüvar, Kerem (2007). "Öğrenci Hareketleri ve Sol" *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, Cilt 8: Sol, Yayına Hazırlayan: Murat Gültekingil, İstanbul: İletişim Yayınları: 811-820.

Varuy, Nebil (2012). *Türkiye'de İşçi Partisi Olaylar-Belgeler-Yorumlar (1961-1971).* Genişletilmiş 2. Baskı. İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

Dergi:

"İşçi Partisi Kimlerin Partisidir?", *İşçiye Çağrı*, Sayı 1, Ekim 1962.

Şinasi Yeldan, "Kaderini Elinde Tutuyorsun", *İşçiye Çağrı*, Sayı 4, Ocak-Şubat 1963.

"Gazetemiz 1. ve 2. Sayıları Hakkında Bir Bilim Kurulu Tarafından Verilen Rapor", *İşçiye Çağrı,* Sayı 4, Ocak-Şubat 1963: 1;4.

İşçiye Çağrı, Sayı 7, Mayıs 1968.

Muhtelif Kaynaklar:

Telgraf: Türkiye İşçi Partisi'nden (Nuruosmaniye Caddesi, Türbeder Sokak, Aydınlar Han no.47, İstanbul) Avukat Şinasi Yeldan'a gönderilen 20 Mart 1961 tarihli telgraf.

Selüloz-İş hukuk müşaviri Dr. Murat Özveri ile telefon görüşmesi (8 Aralık 2018).

Prof. Dr. Erinç Yeldan ile Görüşme. Ankara: 14 Kasım 2018.

Remzi Aksungur ile telefon görüşmesi (24 Kasım 2018).

Aziz Çelik'in Şinasi Yeldan ile yaptığı görüşme kaydı. Ayvalık: 21 Temmuz 2017.